

Innst. S. nr. 219

(2007-2008)

Innstilling til Stortinget fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen

Dokument nr. 8:74 (2007-2008)

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om representantforslag fra stortingsrepresentantene Odd Einar Dørum og Leif Helge Kongshaug om å øke det strategiske handlingsrommet i norsk forskning og utvikling (FoU)

Til Stortinget

SAMMENDRAG

I dokumentet fremmes følgende forslag:

I

Stortinget ber Regjeringen snarest, og senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2009, fremme forslag om hvordan det strategiske handlingsrommet i norsk FoU kan økes.

II

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om en klargjøring av retningslinjene for bruk av avkastningen til Fondet for forskning og nyskaping, for på denne måten å sikre at avkastningen benyttes til strategiske satsinger.

III

Stortinget ber Regjeringen øke Fondet for forskning og nyskaping til 100 mrd. kroner, som en gradvis opptrapping til en fondsbeholdning på 150 mrd. kroner i 2010, senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2009.

IV

Stortinget ber Regjeringen reversere det gjennomførte kuttet i basisbevilgninger til universiteter og høyskoler på 274,3 mill. kroner, korrigert for generell økonomisk vekst, i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett for 2008.

V

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om forsøk med flerårig budsjettering innenfor viktige forskningsområder.

VI

Stortinget ber Regjeringen fremme en forpliktende opptrappingsplan for investeringer i forskningsmessig infrastruktur (bygg, utstyr mv.).

VII

Stortinget ber Regjeringen styrke SkatteFUNN-ordningen ved å gjeninnføre støtte til ulønnet forskningsinnsats, øke timesatsene og beløpsgrensene, samt forplikte seg til en videreutvikling av ordningen."

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Freddy de Ruiten, Gorm Kjernli, Gerd Janne Kristoffersen, Anna Ljunggren og Torfinn Opheim, fra Fremskrittspartiet, Anders Anundsen, Jon Jæger Gåsvatn og Åse M. Schmidt, fra Høyre, Gunnar Gundersen og lederen Ine Marie Eriksen Søreide, fra Sosialistisk Venstreparti, Åsa Elvik og Lena Jensen, fra Kristelig Folkeparti, Dagrun Eriksen, fra Senterpartiet, Inger S. Enger, og fra Venstre, Odd Einar Dørum, viser til representantforslaget.

Komiteen merker seg at statsråden for forskning og høyere utdanning har understreket at løftet om å "heve forskningsinnsatsen slik at Norge ligger på 3 pst. av BNP" står ved lag. Komiteen understreker at fortsatt høy vekst i Norges BNP innebærer

en kraftig økning i forskningsinnsatsen for at treprosentmålet skal nås.

Komiteen ønsker at norsk forskningspolitisk debatt skal ha et skjerpet fokus med hensyn til vekstmålets status og formulering, noe komiteen også ser at forslagsstillerne ønsker.

Komiteen mener videre at spørsmålet om hvordan en kan få mest mulig igjen, økonomisk og samfunnsmessig, for ressursinnsatsen, i langt større grad bør vektlegges. Dette kan innebære omfordeling, institusjonelle endringer og nye incentiver som oppmuntrer til økt FoU-innsats. Kvalitet og prioritering av forskningen må vektlegges.

Komiteen har også forventninger til den varslede stortingsmeldingen om forskerrekruttering som vil bli lagt frem i løpet av 2008, der behovet for fornyet satsing i forskerutdanningen vil bli drøftet.

Komiteen mener at en satsing på høyere utdanning og forskning er nødvendig, ikke bare for å realisere det tverrpolitiske mål om kunnskapssamfunnet, men også for å finne løsninger på sentrale samfunnsproblemer. Norge vil etter all sannsynlighet forbli et høykostland i overskuelig framtid, det er derfor viktig at det satses på kompetanse og kunnskap for å trygge næringsgrunnet i Norge i årene som kommer. Dette setter store krav til at forskningspolitikken er nyskapende, og at de grep som blir gjort av Stortinget og av andre offentlige organer bidrar til å heve FoU-innsatsen ytterligere.

Komiteen er opptatt av at det må finnes et handlingsrom som åpner for større satsinger av strategisk art i forskningspolitikken. Etableringen av nye SFF, en ny SFI-ordning og bevilgningene til Det internasjonale polaråret er eksempler på slike strategiske satsinger som er blitt mulige de siste årene. Forskningsfondet har en sentral rolle i slike strategiske satsinger. Komiteen mener at fondsfinansiering innebærer en stabil finansieringsordning som er egnet for satsinger som går over flere år. Kapitalen i fondet er økt med 30 mrd. kroner i inneværende periode.

Videre har komiteen merket seg at Norges forskningsråd på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet nylig har lagt fram en nasjonal strategi for forskningsinfrastruktur. Strategien peker på store behov for investeringer i vitenskapelig utstyr og infrastruktur i årene framover. Komiteen mener at oppdatert vitenskapelig utstyr og infrastruktur er avgjørende for at norsk forskning skal holde høy kvalitet, og for at ressursene skal bli brukt på en god måte.

Fleirtalet i komiteen, medlemene fra Arbeidarpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at oppfølginga av strategien vil vere eit spørsmål for dei årlege budsjettprosessane.

Fleirtalet har merka seg at Statistisk sentralbyrå nyleg har evaluert SkatteFUNN-ordninga, og funne at ordninga i hovudsak er vellykka og verkar slik ho er tenkt. Fleirtalet meiner at vidare utvikling av ordninga må sjåast i samanheng med denne evalueringa.

Fleirtalet vil presisere at i inneverande stortingsperiode har dei offentlege forskingsløyvingane auka med til saman 3,5 mrd. kroner. Samanlikna med land vi samarbeider og konkurrerer med er dei offentlege forskingsløyvingane fullt på høgde. Fleire utviklingstrekk tydar òg på at norsk forskning er i framgang. Mellom anna aukar den vitskaplege publiseringa blant norske forskarar meir enn i dei andre nordiske landa, og norske forskarar har hevda seg godt i EUs rammeprogram for forskning.

Når det gjeld forslaga som blir fremma i representantforslaget, er dette spørsmål som har budsjettkonsekvensar, og som fleirtalet derfor meiner må sjåast i samanheng med dei årlege budsjettbehandlingane.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre erkjenner at det er en viss vekst i bevilgningene til prioriterte temaområder slik som til forskning på helse og hav, mens det ikke er tilsvarende vekst i bevilgningene til teknologiområdene.

Om 3 pst.-målet skal nås, trenger Norge flere forskere, og det må opprettes nye rekrutteringsstillinger. Tallet på nye forskningsstillinger bør ligge på 520 hvert år fram til 2016. Disse medlemmer erkjenner at vi i forskningsmiljøet står overfor et generasjonsskifte, noe som vil påvirke behovet ytterligere.

Disse medlemmer viser til at de offisielle forskningspolitiske prioriteringene i liten grad blir fulgt opp med reelle politiske prioriteringer. Både IKT, bioteknologi, nanoteknologi/nye materialer og petroleumsforskning har hatt liten uttelling når det gjelder ressurstilgang og prioriteringer etter 2005.

Også budsjettene for 2007 og 2008 framviser noen av de indikasjonene på manglende eller begrenset samsvar mellom offisielle og faktiske politiske prioriteringer. Særlig er det bemerkelsesverdig at det ikke er vekst i bevilgningene til forskning for fornybar energi og klimaforskning.

Videre mener disse medlemmer at særlig de to siste årenes bruk av fondsavkastningen har vært kjennetegnet ved at Regjeringen foretar en stadig mer detaljert øremerking av fordelingen av Forskningsrådets andel av fondsavkastningen.

Disse medlemmer viser også til at i 2008 skal hele veksten i EU-kontingenten finansieres av fondets avkastning, som dermed vil dekke så mye som 526 mill. kroner av EU-kontingenten.

Den spesielle rolle som fondet har hatt i forskningsfinansieringen generelt og for Forskningsrådet spesielt, er dermed i ferd med å forsvinne helt.

Disse medlemmer slutter seg til forslagsstillernes beskrivelse av utfordringene for norsk forskning. Forskningen har levd med en ambisjon som det ikke synes å være politisk vilje til å følge opp med bevilgninger fra den rød-grønne regjeringens side. Det må derfor rettes et spesielt fokus mot det strategiske handlingsrom for norsk forskning framover. Disse medlemmer viser til sine merknader i Budsjettinnst. S. nr. 12 (2007-2008) der man søkte å avklare mange av spørsmålene knyttet til dette.

Disse medlemmer vil understreke viktigheten av en systematisk og forpliktende satsing på norsk FoU. I dette ligger også erkjennelsen av at man må skape et strategisk handlingsrom som muliggjør store forskningssatsinger. Disse medlemmer legger til grunn at det foreliggende representantforslaget er ment å bidra til et slikt handlingsrom, og er en konsekvens av at Regjeringen etter disse medlemmers mening ikke prioriterer norsk FoU på en tilstrekkelig måte. Disse medlemmer viser i denne forbindelse bl.a. til sine merknader i Budsjettinnst. S. I (2007-2008) og Budsjettinnst. S. nr. 12 (2007-2008).

Disse medlemmer viser til bakgrunnen for representantforslaget, hvor det argumenteres for at det er en diskrepans mellom det Regjeringen sier og det den gjør når det gjelder forskningsområdet, samt at det er behov for en tydeliggjøring fra Regjeringens side med hensyn til hvordan det strategiske handlingsrommet kan økes. I dokumentet fremsettes det forslag om seks konkrete og gjennomførbare tiltak i denne forbindelse.

Disse medlemmer har merket seg statsrådens brev til komiteen, datert 8. april 2008, men kan ikke se at brevet inneholder noen ytterligere forpliktelser fra Regjeringens side. Disse medlemmer registrerer at Regjeringen ikke ser seg tjent med å uttale seg forpliktende om det som disse medlemmer ser som konstruktive tiltak for å styrke det strategiske handlingsrommet i norsk FoU.

Disse medlemmer har merket seg at både Forskerforbundet og Tekna støtter forslagene i dokumentet i brev til komiteen datert hhv. 8. april 2008 og 16. april 2008.

Disse medlemmer mener at det er svært viktig å tydeliggjøre retningslinjene for bruk av avkastningen fra Forskningsfondet slik at man på denne måten unngår å redusere fondet til et regulært driftsfond. Disse medlemmer mener videre at det er av avgjørende betydning at Regjeringen retter opp det omtalte hvileskjæret når det gjelder basisbevilgninger til universiteter og høyskoler, at det åpnes for flerårig budsjettering innenfor viktige forskningsom-

råder, at det fremmes forpliktende opptrappingsplaner for investeringer i forskningsmessig infrastruktur, og at man fra Regjeringens side slår fast at man vil styrke SkatteFUNN-ordningen ved å gjeninnføre støtte til ulønnet forskningsinnsats, øke timesatsene og beløpsgrensene samt forplikte seg til en videreutvikling av ordningen.

Disse medlemmer deler forslagsstillernes ønske om å øke det strategiske handlingsrommet innen forskning og utvikling. Behovet for dette er blitt forsterket etter regjeringsskiftet, blant annet fordi Regjeringen ikke følger opp Stortingets vedtatte målsettinger om forskningsinnsats. Regjeringen har dessuten innført en ny praksis for bruk av avkastningen fra Fondet for forskning og nyskaping (Forskningsfondet), som betyr at fondet som mekanisme for å sikre forskningen langsiktig og strategisk finansiering i praksis har mistet nesten all sin betydning. Regjeringen bruker i dag økningen i fondsavkastningen til å dekke løpende utgifter innen forskningen (f.eks. kontingent til EUs 7. rammeprogram og finansiering av stipendiater). I tillegg kommer at Regjeringens kutt i basisbevilgningene til universiteter og høyskoler i budsjettet for 2007 også rammer forskningen: institusjonene har ikke midler til å veilede stipendiater eller sette i gang forskningsprosjekter, fordi handlingsrommet er borte.

Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen til stadighet henviser til Norges spesielle næringsstruktur som en årsak til at det er vanskelig å få forskningsinnsatsen opp på treprosentnivået. Der som Regjeringen hadde ønsket å se utfordringene i dette, kunne man også si at Norge i dag har både en stor handlefrihet og et stort behov for å forske for å skape grunnlaget for framtidens velferd og et bredere velferdsgrunnlag enn i dag. Regjeringen har imidlertid gjennom sin politikk vist at den har valgt den defensive linjen i disse spørsmålene.

Disse medlemmer mener forslagene i dokumentet er gode, og er i stor grad i tråd med hva disse partier allerede har foreslått i sine alternative budsjetter.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn forslagene I, II, IV, VI og VII i dokumentet.

Disse medlemmer ser behovet for en sterkere synliggjøring av langsiktige satsinger innenfor forskning og utvikling. I dag fungerer forskningsmeldingene som planer for hvilke forskningsområder som skal prioriteres i et fire- til femårs perspektiv. I tillegg mener disse medlemmer at det kan være behov for å utrede etableringen av et styrings- og planleggingsinstrument etter modell av Nasjonal transportplan (NTP) også på forskningssektoren. Det vil ha en mer forpliktende karakter enn de jevnligte forskningsmeldingene. Poenget med å etablere et slikt instrument er å synliggjøre de langsiktige satsin-

gene bedre, og klargjøre hva som eventuelt prioriteres ned dersom det bevilges for lite penger til å oppfylle strategien.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen utrede etableringen av et styrings- og planleggingsinstrument etter modell av Nasjonal transportplan (NTP) også på forskningssektoren."

Når det gjelder forslag III, er komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti enige i intensjonen, men mener det er fornuftig å komme tilbake til størrelsen på fondskapitalen i forbindelse med budsjettbehandlingene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Venstre viser for øvrig til forslag i forbindelse med disse partiers alternative budsjetter, der det er fremmet forslag om at det lages en opptrappingsplan for fondskapitalen.

Komiteens medlem fra Venstre fremmer forslag III.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, mener at forslag V om flerårig budsjettering er del av en større prinsipiell diskusjon om budsjetteringssystemet. Statsbudsjettutvalget vurderte bruk av flerårige budsjetter i NOU 2003:6. Utvalget åpnet for å fatte flerårige budsjettvedtak på enkelte utvalgte områder, prosjekter eller virksomheter, men regjeringen Bondevik II gikk ikke inn for en slik ordning, og dette standpunktet fikk støtte av flertallet i Stortinget.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre fremmer forslag V.

FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen snarest, og senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2009, fremme for-

slag om hvordan det strategiske handlingsrommet i norsk FoU kan økes.

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om en klargjøring av retningslinjene for bruk av avkastningen til Fondet for forskning og nyskaping, for på denne måten å sikre at avkastningen benyttes til strategiske satsinger.

Forslag 3

Stortinget ber Regjeringen reversere det gjennomførte kuttet i basisbevilgninger til universiteter og høyskoler på 274,3 mill. kroner, korrigert for generell økonomisk vekst, i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett for 2008.

Forslag 4

Stortinget ber Regjeringen fremme en forpliktende opptrappingsplan for investeringer i forskningsmessig infrastruktur (bygg, utstyr mv.).

Forslag 5

Stortinget ber Regjeringen styrke SkatteFUNN-ordningen ved å gjeninnføre støtte til ulønnet forskningsinnsats, øke timesatsene og beløpsgrensene, samt forplikte seg til en videreutvikling av ordningen.

Forslag 6

Stortinget ber Regjeringen utrede etableringen av et styrings- og planleggingsinstrument etter modell av Nasjonal transportplan (NTP) også på forskningssektoren.

Forslag fra Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre:

Forslag 7

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om forsøk med flerårig budsjettering innenfor viktige forskningsområder.

Forslag fra Venstre:

Forslag 8

Stortinget ber Regjeringen øke Fondet for forskning og nyskaping til 100 mrd. kroner, som en gradvis opptrapping til en fondsbeholdning på 150 mrd. kroner i 2010, senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2009.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og råår Stortinget til å gjøre følgende

Dørum og Leif Helge Kongshaug om å øke det strategiske handlingsrommet i norsk forskning og utvikling (FoU) – vedlegges protokollen.

vedtak:

Dokument nr. 8:74 (2007-2008) – representantforslag fra stortingsrepresentantene Odd Einar

Oslo, i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, den 29. april 2008

Ine Marie Eriksen Søreide

leder

Åse M. Schmidt

ordfører

